

4. Кравченко С. П. Мова як фактор правоутворення та іаконотворення : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук. Одеса, 2000.

5. Мозговий В. І. Українська мова у професійному спілкуванні. Модульний курс : навч. посіб. К. : Центр навч. літ., 2006. 592 с

6. Юрчук О. Ф. Професійне спілкування у навчальній та службовій діяльності працівника ОВС: сучасний стан та перспективи // Наук. вісн. Дніпропетр. юрид. ін-ту МВС України. 2001. № 3 (6). С. 333–340.

Бондзюх Мар'яна Анатоліївна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ
*Науковий керівник: Усачова Катерина
Сергіївна*, доцент кафедри правничої
лінгвістики Національної академії
внутрішніх справ, кандидат філологічних
наук

ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ЩОДО СТАТУСУ МОВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

За часів незалежності України питання мови не зникає з порядку денного соціально-політичного життя українців. Як наслідок того, що українські землі довгий період перебували у складі різних держав, українська мова зазнавала асиміляційного впливу мов інших народів, тож сучасна мовна ситуація є складною та потребує ефективної мовної політики. Одним із численних проблемних аспектів мовної ситуації в Україні є питання мов національних меншин, які проживають у кордонах України. Це питання наразі є актуальним, оскільки стало однією з перешкод у євроінтеграційних процесах України.

Метою роботи є розгляд категорій «мовна ситуація» та «мовна політика» у їх взаємозалежності, характеристика мовної політики в Україні щодо мов національних меншин.

Мовна ситуація – це сукупність форм існування однієї мови або сукупність мов у їх територіальному й соціальному взаємовідношенні й функціональній взаємодії у межах певних географічних регіонів або адміністративно-політичних утворень. Інакше кажучи, це взаємовідношення використовуваних на певній території різних мов чи різних варіантів однієї мови. Мовна ситуація охоплює соціальні умови функціонування мови, сферу й середовище вживання мови, форми її існування [4].

Залежно від мовної ситуації держава розробляє мовну політику. Мовна політика – це свідомий і цілеспрямований вплив, який має на меті сприяти ефективному функціонуванню мови в різних сферах її застосування; сукупність ідеологічних принципів і практичних заходів

щодо розв'язання мовних проблем у суспільстві, державі; сукупність політичних і адміністративних заходів, спрямованих на надання мовному розвитку бажаного спрямування. Держава впливає на мовну ситуацію через ідеологічні, законодавчі, адміністративні, фінансово-економічні важелі [4].

Мовна політика прямо впливає на мовну ситуацію. Прикладами провадження державної мовної політики в Україні є зміни в телевізійному та радіо просторі, вимоги до реклами, справочинства, написів та афіш, обслуговування пасажирів, проведення спортивних заходів, послуговування державною мовою під час виконання службових обов'язків політиками, чиновниками, військовослужбовцями, працівниками медичної та освітньої сфери, поступовий перехід на українську мову навчання всіх шкіл в країні.

Мовна політика регулюється відповідним законодавством – сукупністю чинних законів держави, окремими статтями Конституції, які регулюють мовну ситуацію, щоб запобігти конфліктам [4].

У ст. 10 Конституції України зазначено, що державною мовою в Україні є українська мова. Водночас гарантується вільний розвиток, використання і захист мов національних меншин України [3]. Забезпечення та всебічний розвиток і функціонування української мови покладається на державу і регулюється Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25 квітня 2019 року [1].

Водночас в Україні відсутній нормативно-правовий акт, який встановлює мовну політику держави щодо мов національних меншин. Критики українського законодавства у цій сфері зауважують, що в Україні має бути окремий закон, основною метою якого є гарантування вивчення національними меншинами своєї мови.

У травні 2003 року Україна ратифікувала Європейську хартію регіональних мов або мов національних меншин, метою якої є «захист і розвиток історичних регіональних мов і мов національних меншин у Європі» [2]. Відповідно до закону про ратифікацію Хартії, в Україні положення документу застосовуються до мов таких національних меншин: білоруської, болгарської, гагаузької, грецької, єврейської, кримськотатарської, молдавської, німецької, польської, російської, румунської, словацької й угорської.

Хартія розроблена, з одного боку, для захисту і сприяння розвитку регіональних мов і мов меншин, які є під загрозою як аспект культурної спадщини Європи і, з іншого, – з тим, щоб забезпечити можливість носіям регіональних мов або мов меншин користуватися ними в приватному та суспільному житті. Хартія встановлює основні принципи та цілі, на яких держави повинні базувати свою політику, законодавство і практику, і які розглядаються як надання необхідної основи для збереження мов. Основоположними принципами Хартії є: визнання регіональних мов або мов меншин як виразників культурного багатства; сприяння відповідним міжнаціональним обмінам; сприяння

державами взаєморозумінню між усіма мовними групами країни; відкидання всіх форм несправедливого розрізнення; сприяння і заохочення використання таких мов в усній та письмовій мові, суспільному та приватному житті тощо.

Ратифікація Європейської хартії регіональних мов або мов національних меншин була важливим елементом євроінтеграційних процесів в Україні. Проте проблемність мовної ситуації та непослідовність мовної політики в Україні спричинила до того, що у 2007 році окремі українські політики спробували використати Хартію для здійснення спроби наблизити російську мову до статусу державної. Місцеві органи влади окремих областей та міст України, апелюючи до Конституції України та некоректного перекладу Хартії українською мовою, ухвалили рішення про надання на своїх територіях російській мові статусу регіональної. Фактично йшлося про те, що російська мова мала замінити українську як мову діловодства та документації.

Така ситуація є прикладом некоректного трактування міжнародного документа і спробою його використати у своїх цілях регіональною політичною елітою, адже органи місцевого самоврядування вийшли за рамки своїх повноважень, використовуючи положення Хартії на свій розсуд. Питання мовної політики щодо російської мови надалі залишається складним, ще більше воно загострилося після російської військової агресії на півострові Крим та Сході України.

З метою виключення подібних конфліктних ситуацій, які пов'язані з неправильним трактування нормативно-правових актів (як внутрішніх, так і міжнародних) суб'єктами української політики потрібно продовжувати подальше вдосконалення законодавчої бази щодо цього питання. Зокрема, необхідно затвердити коректний переклад міжнародних документів, які ратифікувала Україна, щоб уникнути зловживань у цій галузі. Також слід доповнити наявні нормативно-правові акти відповідними нормами, або розробити новий законопроект, необхідний для чіткого визначення правового статусу мов національних меншин та його реалізації (за аналогією із законом про державну мову).

Отже, мовна політика держави безпосередньо впливає на мовну ситуацію в країні. Державна мовна політика в Україні станом на сьогодні виходить зі ствердження української мови як єдиної державної мови, що, враховуючи сучасну ситуацію в Україні, є доцільним та обґрунтованим. Проте, вдосконалення потребує законодавство щодо мов національних меншин, зокрема розробка відповідного законопроекту про мови національних меншин має відбуватися із залученням безпосередньо представників національних меншин. Водночас, необхідно працювати відповідно до потреб національної безпеки та враховувати сучасні міжнародні відносини України з її сусідами.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25.04.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>.
2. Європейська хартія регіональних мов або мов національних меншин. URL: https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_014#Text.
3. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
4. Мовна ситуація і мовна політика в Україні. URL: <https://www.mao.kiev.ua/biblio/jscans/svitogliad/svit-2008-10-2/svit-2008-10-2-18-cochergan.pdf>.
5. European Charter for Regional or Minority Languages. URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/148>.

Краєвський Олег Олегович,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: Красницька Анжела Віталіївна, доцент кафедри правничої
лінгвістики Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент

ЮРИДИЧНИЙ ТЕКСТ ЯК СТРУКТУРНЕ УТВОРЕННЯ

Письмові тексти як система знаків завжди є результатом документування явищ об'єктивної дійсності. А. В. Красницька стверджує, що перевага письмового тексту полягає в тому, що до його змісту можна повертатися багато разів, перечитуючи потрібні місця, розуміти, обмірковувати написане, мати можливість переглядати певний уривок тексту. Текст, зафіксований на папірусі, глиняній табличці, камені, папері тощо, може подорожувати без обмежень. У зафіксованому тексті зростає точність комунікативної передачі [1, с. 293–294].

Доречно зазначено, що особливе місце за своєю природою серед інших видів текстів (публіцистичний, художній, епістолярний) займає юридичний текст внаслідок того, що він передає безпосередній владний вплив на поведінку людини: завданням юридичного тексту є переконання у правомірності або неправомірності певних дій і забезпечення обґрунтування інформації [1, с. 294].

На думку В. М. Баранова та А. С. Александрова, текст у класичному юридичному розумінні є частиною понятійної спільності, у центрі якої перебуває знак. Поняття тексту закону (права) припускає, що письмове повідомлення функціонує як знак: з однієї сторони – повідомлення, виражене буквами з їх поєднанням у словах, реченнях, параграфах, главах законодавчого акта, з іншої – смисл, первинний і